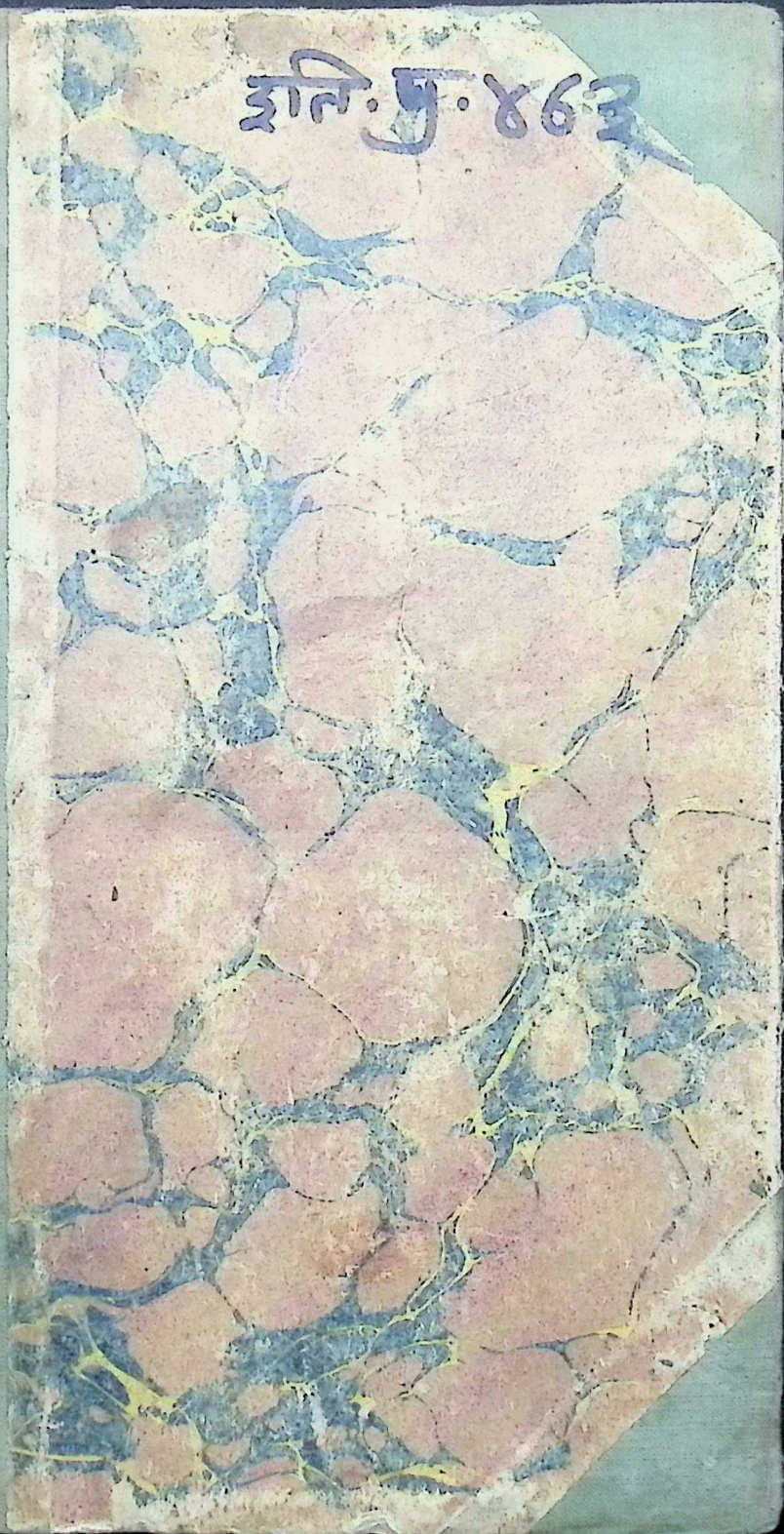
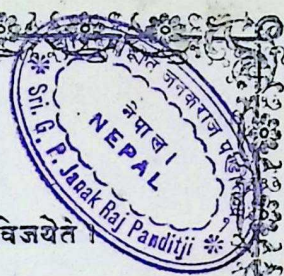

इति. प्र. ४६३

श्री. प. ४६३

॥ श्रीः ॥

श्रीगुह्यकाली पशुपती विजयेते ।

श्रीद्वीपमहीपागत जी. सी. यस्. आइ.
पदोत्सवेषु ।

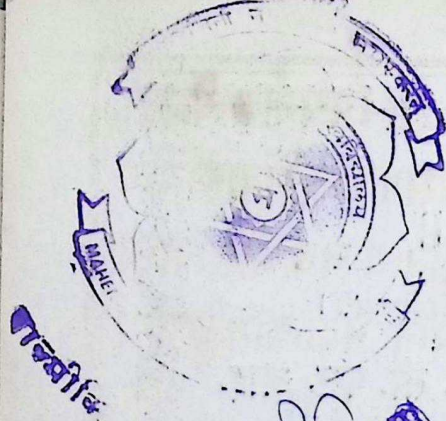
स्वस्तिश्री मदतिप्रचण्ड भुजदण्डेत्यादि श्री श्री श्री
महाराज वरिसम्सेर जङ्गराणावाहादूर जी. सी.
यस्. आइ. थोङ्. लिन्. पिम्मा. को. काङ्. बाङ्.
स्यान्. पृ. अ. गो. द. वा. पृ. अ. गो. प्र. प.
प्राइस्मिनिष्ठर. याण्ड. कम्पाण्डर इनचिक
इतिप्रशस्तिमतां नेपालभूपालानाम् ।

नेपालस्थ श्रीगुरुपुरोहित भुवनेश्वर प्रसाद
पण्डित विरचिता कीर्तिवर्णना
तस्यैवाज्ञानुसारेण

काश्यां

हितचिन्तक यन्त्रालये मुद्रितम्

चैत्रशुद्धदशम्यां शुक्रवासरे १९५४ विक्रमाब्दे

पुस्तकालय

विद्यापीठ-पुस्तकालय

पुस्तकालयः।

२०४-८१९।-८१९।

१६५८८

पू-१२।

॥ श्रीगणेशायनमः॥ ॥ प्रियेनात्रत्यासासु
मुखिकिमुमांतं व्यथयस॥ उमाङ्गोवाश्चर्यं व्य
थयतिनवात्रास्यभिमतिः॥ नवाप्रौढावास्या
न्ममभवतिकिंवाततदति भवान्यागङ्गे.शंप्र
तिविजयतांभङ्गिभणितिः ॥१॥

॥ प्रियइति स्वसंवोधनमन्यपरतयाप्रतिब्रवीतिना
त्रत्यासेति किमुमेत्यादिवाक्यमुमामितिपदभङ्गे.ना
न्यथायोजयन्तीयतो गङ्गां शिरसिवहंस्त्वमेवमां व्य
थयसिनत्वहन्त्वामित्याह उमामित्यादि नवात्रा
स्यभिमतिः अत्रउमेतिपदेमेनाभिमतिः संमतिर्न
उमेतिपदतात्पर्येणानोक्तमित्यर्थः नवेत्यादिगङ्गे
शप्रतिवचनंनवेत्येकपदंकृत्वाप्रकारान्तरेणप्रत्या
ह नवाप्रौढेति ॥१॥

॥ अणीयसीमेऽहहशेमुषीक्कनु यशोऽसु
धेरन्तरगाधताक्वते तथापिसंप्रेरयतिप्रभोः
सदा दयार्द्रदृष्टिर्गुणवर्णनेनृप २
अस्तिस्वर्गसमःसदैवविलसन्तुर्गादिभास्वद्
रो नित्यंस्वप्सरउज्ज्वलन्वसुयुतोनेपालदेशो

भुवि श्रीमान्दारपरागवत्सुरसभाराजन्मनः
 सज्जनः सज्जन्यत्र विराजते प्रतिदिनं संसा
 रसौख्यं भजन् ३

सदैव विलसन्निति स्वर्गपक्षे देवसमूहेन विलसन् सः
 देशपक्षे तु नित्यमेव विलसन् दुर्गादिभास्वद्वरः दुर्गा
 दिभास्वतामित्यस्या जन्तधरशब्देन समासः गिरि
 जादिभिः सूर्येण च सहितः पश्चान्तरे दुर्गादिभिः
 सप्तभीराज्याङ्गैर्भास्वन्तीधरायस्मिन् स्वप्सर उज्ज
 लन् शोभनाभिरप्सरोभिर्भास्वान् पश्चान्तरे शोभ
 ना आपो येषु तैः सरोभिरुज्ज्वलन् वसुयुतः वसुभि
 र्देवविशेषैर्युतः पश्चान्तरे धनसहितः श्रीमान्दार
 परागवत्सुरसभाराजन्मनः सज्जनः श्रीयुतीयो म
 न्दारस्य पुष्पं मन्दारं तस्यायं मन्दारः स चासौ पराग
 स्तद्वतीयासुरसभा तस्यां राजद्रुममारां मनोयस्य स
 चासौ सज्जनः पश्चान्तरे श्रीमानिति पृथक् पदम्
 दारा न्यातिपिबति चुंवतीति वा दारयः अतएव रागवा
 न् सुरसः शृङ्गाररसः तस्य याभाः तद्विषयकभानं त
 यारममारां मनोयस्यैतादृशः सज्जनः दारयादि सज्जन

शब्दान्तःकर्मधारयः अनवरतंसततम् पक्षान्तरे नवं
रतंयस्मिन्निति वा सम्यक्सारंश्रेष्ठमनुत्तमंतच्चादःसौख्य
म् स्वार्थेष्वनमुक्तिरित्यर्थः पक्षान्तरेविषयसुखम् ३

अथवा

एषविभावसुवासितदेश एषतुदीप्तवसूज्व
लवेशः तत्रसदाचपुरन्दरयुक्त मत्रपुरंसत
तंसुरवयुक्तम् ४

एषः स्वर्गः विगताभासीयेषानैरनुज्वलैर्वसुभिर्वा
सितआच्छादितोदेशोयस्येति. पुनश्च तत्र स्वर्गे पु
रंदरयुक्तं त्रासयुक्तंएषनेपालदेशस्तु दीप्तैर्वसुभीर
तैरुज्जलोवेशो यस्येति अन्यत्पष्टम् अत्रश्लेषे
रास्वर्गादप्यधिकतावेधितापरमार्थस्तुविभावसुः
सूर्यः पुरन्दरइन्द्रः ४

तत्र

जयतिकान्तिपुरीधुरिसूत्वरी वरपुरीषुहिका
न्तिगरीयसी हरिपुरींपरितश्चसुरान्वितां ह
सतियानितरांसुकृतान्विता ५
जयतीति यतइयंसुकृतान्विताहरिपुरीतुसुरान्विता

अतस्तादृशति ५

किञ्च

अमरहितापि सदानवापुरीया पृथुलतयापि
युतानवारियुक्ता अनवरतप्रजयाप्रभूषिता
पि सनवरतप्रजयाविभातिसेयम् ६
अमेति देवहितापि दानवसहितेतिविरोधः तत्परि
हारस्तु अमेनरोगेणारहिता सदानूतनेति महत्या
लतयायुताजलयुक्तानेतिविरोधः परिहारस्तु पृथु
लत्वेनयुक्ता शत्रुयुक्तानवेति ननवरतं यस्यास्त
याप्रजया प्रभूषितापिनवंयद्रतंतेनसहितयाप्रज
याविभातीतिविरोधः परिहारस्तु अनवरतंसततं
प्रकृष्टोजयोयस्याः प्रभुरोषितेति ६
तत्र श्रीकेशवोवातरदनभिमतोयत्सुधर्माप्रि
यत्ने भक्तग्रामेचनित्यंवितरितुममृतंवीरसं
सेरलस्यात् नोचेद्रामोन्मसिंहोदलितबलिनृ
पोभूधरः सर्वदर्शी पापद्वेषीचसत्यव्रतनिहित
मनावृतसोयंकथं स्यात् ७
तत्रेति श्रीकेशवः यत् यस्मात् सुधर्माप्रियत्वेन

अभिमतं यस्य सः सन् अतएव वीरसंसेरव्याजात्
 तत्र कान्तिपुर्याम् अवातरत् अवतीर्णवान् केशवे
 शोभनधर्माप्रियत्वेऽनभिमतत्त्वन्नैसर्गिकम् श्लेघे
 राच्चदेवरादः प्रियत्वेऽनभिमतत्त्वमपिवोदितम्
 अन्यत्रानवतरणो हेतुमाह भक्तग्राम इति तदारव्य
 नगरे अन्यत्र भक्तसमुदाये अमृतम् जलम् इ
 तत्र पीयूषम् पुनश्च रात्रिदशावतारघटनयानिरू
 क्तमेव द्रढयति राम इत्यादिना प्रस्तुते रामः सुन्दरः
 नृसिंहः नासिंह इव दलितविध्वंसितावलिनो नृ
 पायेन सः भूधरो भुवोभर्ता सर्वदर्शी सर्ववेत्ता पा
 पहेयी पापपुरुषाणां निग्रहीता सत्यव्रतयोः सत्यं
 यत्प्रतप्तस्मिन्नानिहितं मनोयेन स इति अवतारप
 ले राम इत्यनेन रामत्रयस्य नृसिंह इत्यनेन नृसिंह
 स्य दलितो वलिरूपो नृपायेनेत्यर्थान्तरेण वामनस्य
 भूधर इत्यनेन कूर्मवराहयोः सर्वदर्शीत्यनेन सर्व
 ज्ञस्य बुद्धस्य पापहेयीत्यनेन कल्केः सत्यव्रतारव्ये
 न नृपेणानिहितं मनोयस्मिन्निति मत्स्यस्य चेति
 दशावताराः सङ्गृहीताः ७

स्वस्ति श्रीमदिति प्रचण्डभुजदण्डेत्यादिगद्या
 द्भित श्रीश्रीश्रीपदपुञ्जरञ्जितमहाराज
 श्विरंजीवतु संसेरान्तिमवीरशब्दललितैरा
 णावहादूरड त्यन्तैर्गद्यचयैः प्रथांभुविगतो
 जङ्गेतिमध्यैः क्रमात् ८ जीसीयम् आइश
 दैरवनिपनिकरैरन्तरीपस्थितैर्य शश्वत्सङ्गी
 तकीर्तिसहनिजमनुजैश्चीनभूषणभूयः
 थोङ्. लिन्पिंशब्दपूर्वैर्गुणागणकथनैः स्तौति
 माकोचतुर्थैः काङ्. वाङ्. स्यान्शब्दसंघैरिपु
 बलविपिनस्फूर्जदुग्रप्रतापम् ९ सोऽयं य
 त्प्रभो दवेतिष्टुअगोपूर्वप्रयान्त्यपदं तन्नीत्यो
 शनसासमः सुरगुरुप्रज्ञः प्रजारञ्जनः प्राइ
 म्निष्ठुरयाण्डपूर्वविलसत्कम्पाण्डरिन्चि
 फपदो भूयः प्रीततरादलद्यचमहाराजाधि
 राजात्प्रभोः १० हेरस्वस्तेन्तरायानपहरतु
 सदासप्तसप्तिः प्रतापवर्द्धिस्तुसंविधत्तांशमय
 तुसमरेकालिकाशत्रुसङ्घान् दद्यादाकल्प
 मायुस्तुहिनकरशिरोभूषणाः क्षोणिपाल ल

दृष्ट्या युक्तो भितस्त्वां मुररि पुरवता दीरसंसेरव
 र्मन् ११ मन्ये त्वत्कीर्तिमालां बहु धिषणा बुधां
 पाठशालां विशालां शश्वद्विभ्राजमानां कवि
 वरततिभिर्वीरसंसेरवर्मन् राजन्नालोक्य ल
 ज्जाविनमितवदना दुर्मनाः सावमाना मर्त्या
 नामग्रतो न प्रकटयति मुखं स्वः पुरीक्षापि जातु १२
 मन्य इति स्वपुरी स्वर्गपुरी बहु बोधिषणा येषां नैव
 दुधिषणा बुधाय स्यातां कविवराः कविश्रेष्ठास्तेषां त
 तिभिः शश्वद्विभ्रान्नमानां शोभमानाम् विशालां
 विस्तृताम् त्वत्कीर्तिमालां तद्रूपां पाठशालां विलो
 क्य लज्जया विनमितवदना लज्जयानम्रमुखी
 अतएव दुर्मनाः सावमाना च मर्त्या नामग्रतो मुखं
 न प्रकटयति न दर्शयति पाठशालाया बहु धिष
 णात्वादिगुणापेक्षया स्वस्यामेकधिषणात्वादिन्यून
 गुणासत्वात् लज्जया धीमुखी सती दृष्टिपथं नाग
 तेति भावः १२

लेखानां द्वादशानां पदविषु सततं संभ्रमद्य
 त्मुभानां काष्ठादीनां विभागं च तत्सु युगपदि

सुतन्वज्जनानाम् प्रोचुः केचित्प्रतापं रविस
 म इति ते यद् घटीयन्त्रमेतन्मिथ्यावादः कदा
 पिसृशति न हितमोयेन तस्योपमा स्यात् १३
 सुभानाम् सुष्ठु भान्तीति सुभानां लेखानां द्वादशरेखा
 त्मकानामङ्गानाम् इतरत्र द्वादशराश्यात्मकानाम्
 देवानाम् पदविषु वर्त्मसु सततं संभ्रमत् जनाना
 म् काष्ठादीनामष्टादशनिर्मेवादीनां विभागं च तस्मि
 न् बुद्धिसु युगपत्तन्वत् घटीयन्त्रप्रतापं केचिद्रविस
 म इति आहुर्यत् एतत् मिथ्यावादः हि यतः तमः
 स्वर्भानुः कदापि न स्पृशति येन तमः स्पर्शनेन त
 स्य घटीयन्त्ररूपप्रतापस्य उपमा स्यात् द्वादशले
 खा यनेषु सततं संचारित्वस्य काष्ठादिविभागक
 र्त्तव्यस्योभयत्र साम्येऽपि तमः स्पर्शनस्योपमेयेऽस
 त्वेन रविसाम्यासंभवात् तद्वर्णनं मिथ्यैवेति भावः १३
 भगीरथो न्योऽयमुद्देतु सर्वदा सनीलकरावस्थ
 शिरस्थितान्नदीम् विस्रंसनाद्विस्तृपदाद्विक
 ल्मयां यआनयत् लोकहितेच्छया प्रभुः १४
 भगीरथेति नीलकरावस्थं वृद्धनीलकरावस्थ इतर

त्र महादेवस्य शिरसिस्थिताम् विष्णुपदात् आकाशात् नि
 र्हरूपेण पतनात् इतरत्र विष्णुचरणात् विकल्पयाम्
 निर्मलाम् नदीम् यः प्रभुरानयत् अयम् अन्यो भगी
 रथः सर्वदा उदेतु १४

आलोक्याभ्यमितान्नरा न्कतिपयान्कारुण्य
 वारान्निधिनिर्मायप्रचुरैरगारनिकरां स्त्री
 पुंसयो र्यः पृथक् भैषज्यानिभिषग्वरांश्च
 विविधाद्देशात्समानाय्य सद्रुव्यैः सर्वनरान्
 रज्जयदसौ भूपश्चिरं जीवतात् ॥ १५ ॥

गोदावरीपरिसरे मुरवैरिणो व यद्द्वारके व
 नगरीसमकारियेन नित्योद्भवा च वसुदे
 वसमाश्रिता च गोत्रोन्नतोद्यतकरो जय
 तात्सदेवः ॥ १६ ॥

गोदावरीति पूर्वाह्णसुगम् नित्योद्भवा च वसुदेवस
 माश्रिता च प्रकृते अनवरतोत्सवा धनैर्नृपेण च
 समाश्रिता अन्यत्र नित्य उद्भवस्तन्नामायादवोयस्या
 मिति वसुदेवेनानकदुन्दुभिना समाश्रिता गोत्रोन्न
 तोद्यतकरः गोत्रायाः स्वविषयस्य गोत्रस्य अन्यस्य

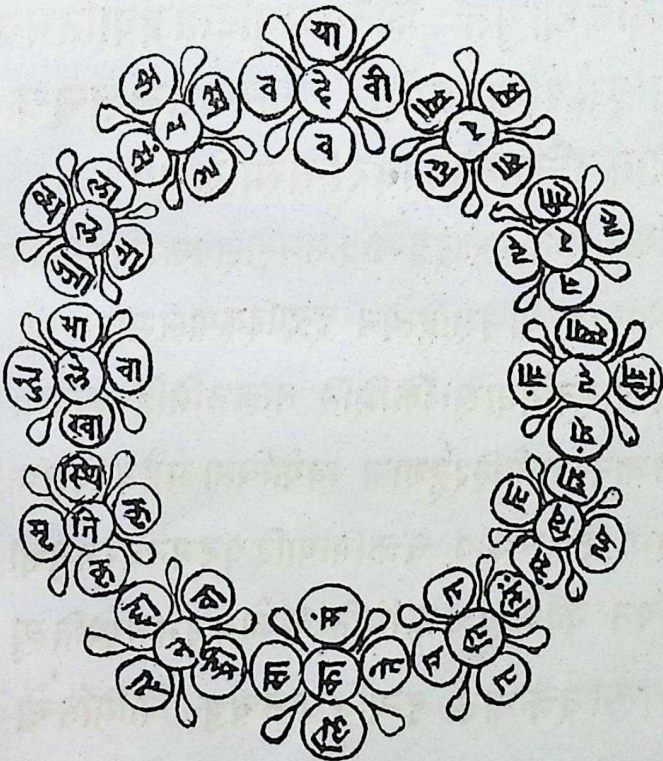
उन्नते उन्नतौ उद्यतः करोयस्य अन्यत्र गोत्रस्य गोवर्द्ध
नस्य उन्नतौ उद्यतकर इति उन्नतार्द्धेन नृपे मुरवैरि सा
दृश्यं नगर्यां द्वार्वती सा दृश्यं बोध्यते १६

हेमाद्रौ विरतिं गते स्थिति पते विश्राणानानां
विधौ दिक्पालैः सह विष्णुरेष वसति चक्रे
त्वयि श्रीयुतः कोकः संमुदितो ब्रवीति भव
तश्चक्रं सदा स्तामिति यत्तस्मात्खलु चक्र
वाक इति तं लोकावदन्ति स्म किम् ॥ १७ ॥

हेमाद्राविति हेमाद्रिग्रन्थोक्तं समस्तदानकरणेन हेमाद्र
वसानात् स्थानराहित्येन इन्द्रादिक्पालसहित श्री
विष्णोस्त्वयि वासः किमिति तत्कृतमिहिरव्यवधा
नजातरजनीविरहेण च स्वयोषिता सदैवावियुक्त
तया दृष्टतमस्य चक्रमित्यादिपदमनवरतमुच्चा
रयतः कोकस्य चक्रमिति वाकोवचनमस्येति व्यु
त्पत्त्या चक्रवाक इत्यभिधानचक्रुः किमिति चो
त्प्रेक्षा. १७

मालावन्धः

यादेवीदेवदेवस्मरहरकरसंलालनालव्यलज्जा भालेवाले
 नुलेखास्थितिकृतिमृत्तिकृद्दानवानन्दनद्धी साकामंकालि
 कातेयतिनतिततिभिःसेविताविद्वविद्या शंदतांदन्तिदस्या
 नरदरहरणी सारदारम्यरम्या १८

हेर्त्री रत्निनेपतीतिदन्तिदः सिंहः नरदरोद्विष्यतेअस्याम् १८

मालावन्धः

वीरस्सारस्सुरश्रीरतिरतिपतिरुक्संरतोरम्परङ्गे.
 सेनानानानुनादैरथरथयथसंवर्तकस्तत्त्वतर्कः
 मानीदानीमनीषीमहिनिहितहितोहारसारप्रर
 म्यो राजन्योजय्यजन्योजयनययवाञ्श्रीश
 वच्शस्तशत्रुः १९॥

प्रतिप्रथमदलस्याहारमेलनया श्रीवीरसंसेरवर्मासा
 हाराज इति स्फुटी भवति

वीरइति सारः उत्तमः सुराणामिवश्रीर्यस्यसः अतिरतिप
 तिरुक् रतिपतिरुचमतिक्रान्तः अथ वीरःशूरः अतस्वरथप
 थसंवर्तकः रथिकइतियावत् सेनानांविविधैरनुनादैःसहरम्परङ्गे
 रुचिरसमरेसंरतः सेनानांपाश्यात्पानुनादबोधनेन सेनाप्रेसरत्वंव्य
 ज्यते तत्त्वेषुवास्तवेषुतर्कीयस्यसःमानी प्रशंसायामिनिःदानीनित्य
 योगेइतिः मस्यानिहि^{तं}हितंयेनससर्व प्रजाहितकारीतिभावः हारेषुसा
 रेश्चैयसा प्ररम्यः अत्युज्वलः जेतुंशकंजय्यजन्ययुद्धये
 नसः श्रीशवत् शस्ता हता शत्रुबोयेनसः शसुहिंसा
 यां कर्मणिक्तः सुगममन्यत् १९

राजन्नामाक्षराणि प्रतिजनपदमालोकितुं ते गतानि प
 च्च द्वीपान्तरेभ्यः श्रिय इव वनिता जीसीयस् आइरूपाः
 पञ्चानैषुर्नवीनावहतरसमयं केशियस् आइरूपा भु
 क्ताः सन्त्यज्य कान्तामतिरिति मम भो वीरसंसेरवर्मन्
 २० ॥ हे राजन् ते तव पञ्च नामाक्षराणि वीरसंसेर इ
 ति प्रतिजनपदम् प्रतिदेशम् आलोकि
 तुम् विलोकितुम् गतानि बहुतरसमयं बहुदिनपर्यन्त
 म् भुक्ताः केशियस् आइरूपाः कान्ताः सन्त्यज्य नवी
 नाः जीसीयस् आइरूपाः पञ्च वनिताः द्वीपान्तरेभ्यः
 श्रिय इव आनैषुरिति मम मतिः २०

विविडितचक्रवन्धः

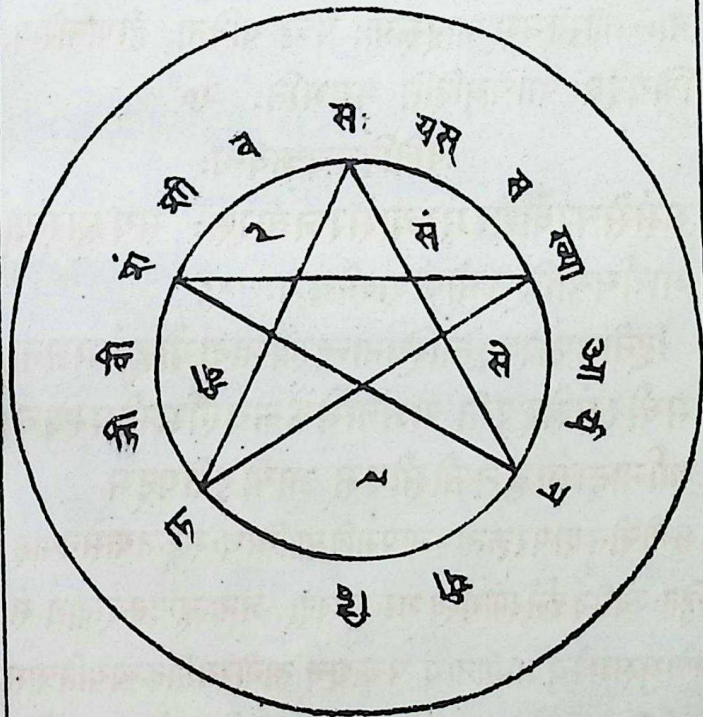
ससंसेनरवीशंरसंख्यासेरजवीरसः सयस्सरख्या
 आर्यनयीद्विजजीवीशशीवसः २१

द्वितीयपरिच्छन्तस्थितान्वर्णानादायोद्धतं राजना
 मवीरसंसेर इति राजनामैकैकवर्णसमीपस्थव
 र्णानादायोद्धतं जीसीयस् आयी इति पदम्

समीचीनया परकृतोपजापराहित्यान्मिथः सङ्गतयासेनयास

हितः रवेरिव ईर्लक्षीर्यस्य शंरः सुखदः जनाल्हादकरत्वात् सं
 ख्येषु समरेषु आसीनाये पचाद्यच् तानीरयतिकम्ययतित्रास
 यतीति संख्यासेरः सचासौ जवीवेगवानितिकर्मधारयगर्भः क
 र्मधारयः रसः रसिकः यद्वा संख्यासाजामीरणम् त्रासनं संख्या

सेरः भावे घजनस्माज्जाताविविधाविशिष्टावा इराभूर्येधान्तानृपा
 नस्यतिनाशयतीति योक्तकर्मणि आतोनुपसर्गकः इराभूवाक
 सुराप्सुस्यादित्यमरः प्रथमाद्वैसमस्तम् स्वेनस्वर्गेणसहवर्तमानंके
 शवमिच्छन्तीया ईर्लक्ष्मीस्तस्याः सरवशाद्वात्पजन्ताक्किपिर्दृश
 वेनसमासः स्वमिच्छियेसुस्वेस्वर्गेभूत्येदिदौविहायसिइतिविश्वः
 सयः संयन्ता धिज्वन्धनेपचाघच स्थिरलक्ष्मीकइतिभावः आर्य
 नयीउत्तमनयवान् आर्यश्चासौनयीतिवा शशीवह्निजजीवी द्विजा
 न्विप्रान्जीवयतिरस्यतीति द्विजराजतथा उपमानेपितत्वम् २१

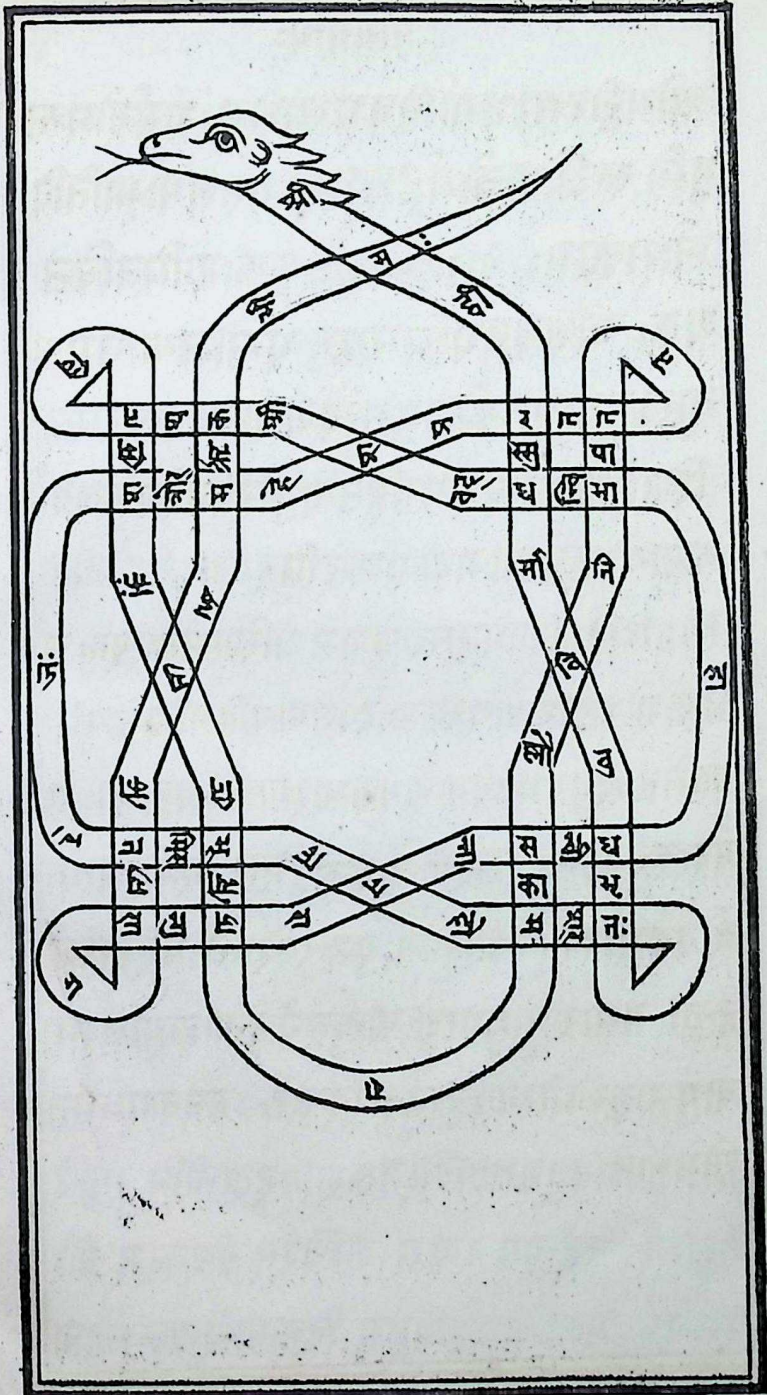

नागवन्धः

श्रीमद्वीरस्सुधर्माविवुधभृतरतः शर्मदोनन्त
भूमि स्तर्जः शत्रोर्महेश प्ररततततपाभातिवि
ह्नौसकामः राजन्योभूतियुक्तः शमितवित
थकः श्रीशवद्धन्विभाहा धन्वीसन्तानराज
नुरागणायुतकोयुद्धमर्त्यैकभीमः २२

शिरस्थितैकवर्णसहितचतुर्दिकस्थितवर्णा
नादायोद्धतं श्रीमहाराज इति ॥

श्रीमदिति विदुषांभृतं पोषणं तस्मिन्नरतः यतः सु
धर्माशोभनोधर्मोयस्यसः देवसभाचविभक्तिविपरि
णामेन विवुधानां देवानांभृतंधारणान्तस्मिन्नरता श
र्मदः कल्याणदः शत्रोस्तर्जोभन्तर्हयिता महेशेप्ररतंत
तं तपोयस्यसः श्रीशवत् दाशरथिवत् धन्विभासां
हन्ता यथारामोजामदग्न्यादीनां तेजोपाहार्षीत् तथै
वायं शत्रूणां तेजोपहर्ता इतिभावः संतत्याराजन्
शोभमानः स्पष्टमन्यत् २२

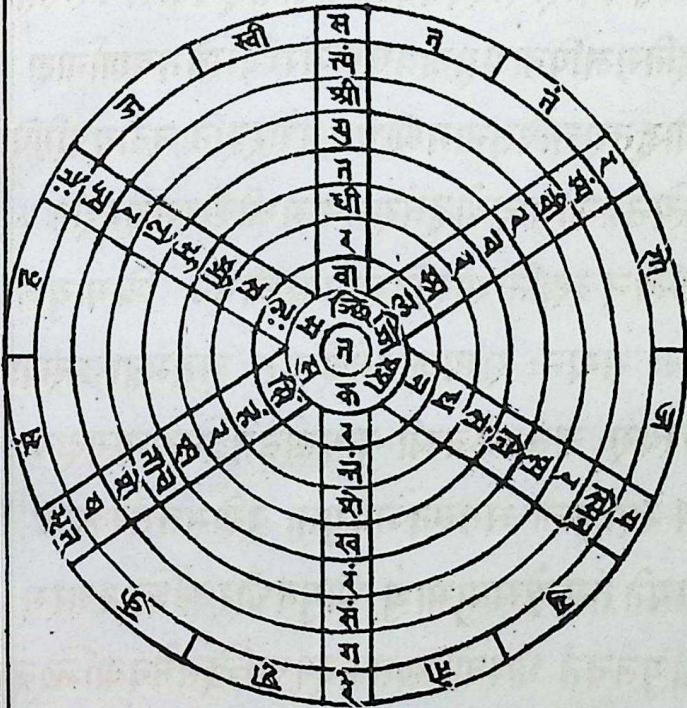
भूचक्रवन्धः

सत्यं श्रीयुतधीरवाञ्छितकरन्तं शेरखरं संगरे रम्यं
वीरवरम् प्रलज्जितसुसिंहं रक्षताच्छेषभूतं य
स्मिन् रक्षति संधनश्शतमहः स श्रीर्भटोरज्यते ते
जस्वी सततं रणे जययुतो रेखा कुभृत्संहतेः ॥ २३ ॥

अष्टमपरिधिस्थितवर्णानादायोद्धतं बालनरसिंह
इति राजपितामहनाम अष्टमपरिधिस्थितवर्णानादा
योद्धतं राजपितृनाम श्रीधीरसंशेर इति तृतीयपरिधि
स्थितवर्णानादायोद्धतं राजनाम श्रीवीरसंशेर इति ॥

यस्मिन् रक्षति शासति सति स श्रीर्भटः श्रिया युक्तो
भटः सन्धनः सम्यक् धनं यस्य सः शातं महा उत्सवा
यस्य सः सततं ते जस्वी कुभृत्संहतेः भूभृत्समुदाय
स्य रेखा हन्ता अतएव जययुतः रणे सततं रज्यते
प्रीयते तं सत्यं सत्सुसाधुं श्रीयुतधीरवाञ्छितकरम्
श्रीयुतंचतं धीरवाञ्छितकरम् वाञ्छितमेव वाञ्छित
कंधीराणां विदुषां वाञ्छितकं रातिददातीति सद्गुरो
शेरखरम् सूर्ध्वन्यम् रम्यम् रुचिरम् वीरवरम् वीरे
षूतमम् प्रलज्जितसुसिंहम् विक्रमादिनालज्जां प्रा

पितः शोभनो वलिष्ठो सिंहो येन तम् भूचक्रस्थित
नामानम् नृपम् शेषभूतं गिरीशः रक्षतात् २३

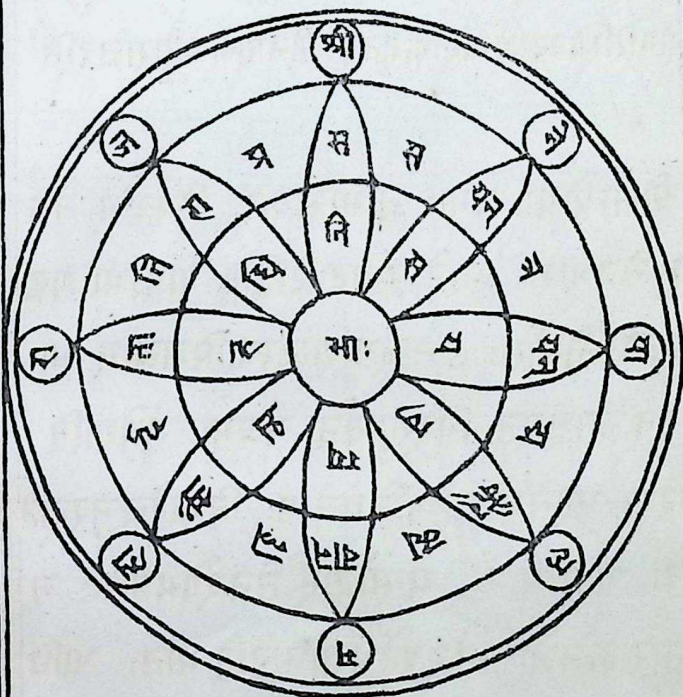
पद्म वन्धः

भातिसञ्जीसभाभासयन्नेत्रभाभाययन्पाद्म
भा भावुकैर्लब्धभाः भाग्यवान्मन्त्रभाभाव्य
सौहार्दभाभाहृताशतिभाभाधिराजप्रभाः २४
दलोपरिस्थितवर्णानादायोद्धतम् श्रीनेपालमहाराजइति

॥ श्रीमत्योयाः सभाः ताभासयन् दीपयन् नेत्र
भा नेत्रभासा भातेः संपदादिक्किप् पाद्मभाः पद्म
संवन्धिनीर्भासः उज्जन्तभाशब्दस्यापिसत्वात् भा
ययन् त्रासयन् तिरस्कुर्वन् मन्त्रभाः मन्त्रेणावि
चारेण भातिशोभतइतिमन्त्रभाः विचारेचतुरइति
भावः भाव्यंप्राप्यं यत्सौहार्दं तेनशोभमानः नृ
पान्तर कृतसौहार्देनशोभमान इति भावः भाधि
राजश्चन्द्रस्तस्येवप्रभाञ्छविर्यस्यसःसुगममन्यत

॥ २४ ॥

॥ पदवन्धः ॥

गोमूत्रिकावन्धः

स्वस्तिनित्यं महा राजवीर संशेर वर्मणो योस्ति कृत्यन्त
हा तेजस्वी रणी शेषवद्गुरो २५

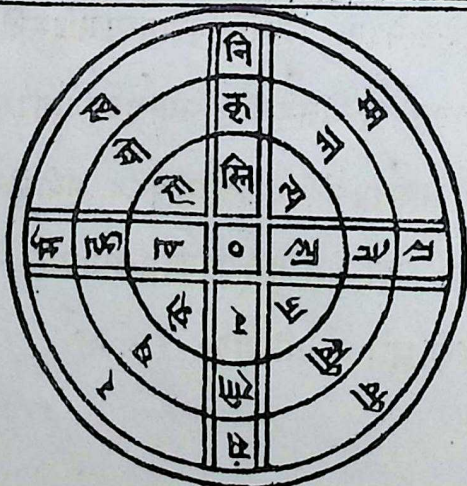
कृतितः अन्तयन्ति नाशयन्ति ये तेषां हन्ता २५

स्व	नि	स्म	रा	वी	सं	र	र्म
स्ति	त्य	हा	ज	र	शे	व	रो
यो	कु	न्	ते	स्वी	रणी	ष	डु

शरयन्त्रवन्धः

स्व	स्ति	नि	त्य	स्म	हा	रा	ज
वी	र	सं	शे	र	व	र्म	रो
यो	स्ति	कु	त्य	न्	हा	ते	ज
स्वी	र	रणी	शे	ष	व	डु	रो

दिचतुष्कचक्रवन्धः

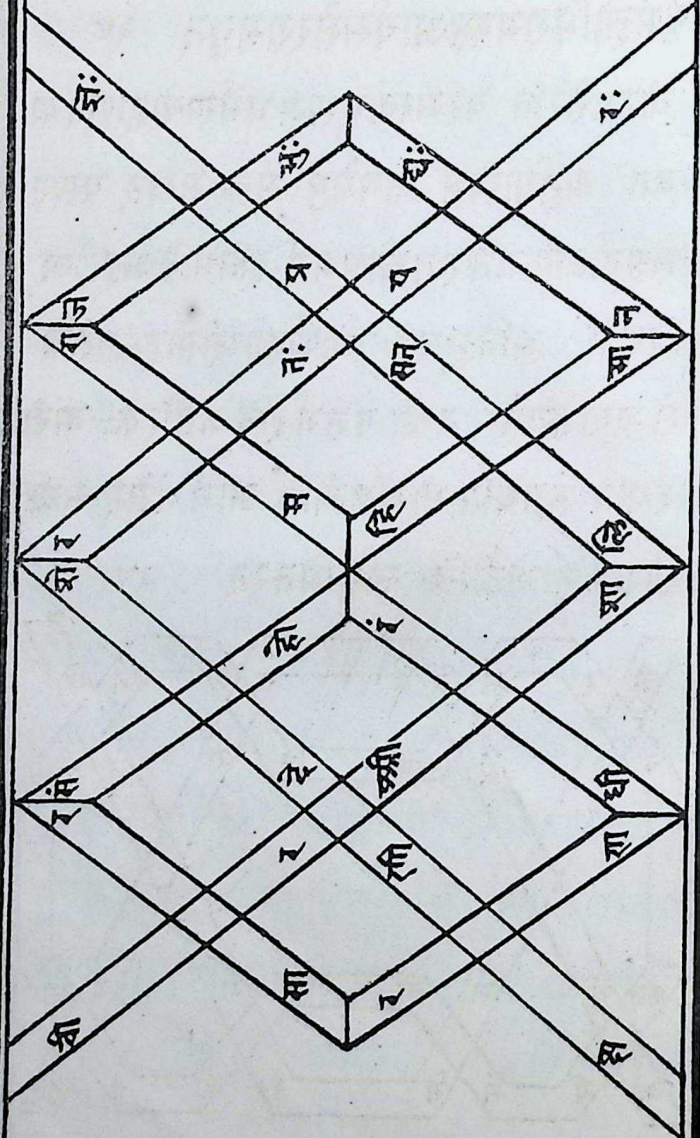

भुजप्रस्तारवन्धः

वीरसंशेरराजज्ञः सारदेहोमतः प्रभुः रणीश्रीरंहि
सत्पद्यः क्षणाधीशालिमानरः २६ वीरश्रीशालि
सत्प्रज्ञः क्षणीदेशेरतः परः भुजगमहिमानद्यसंरसा
रणाधीरहो २७

वीरसंशेरराजेति वीरसंशेरराजश्चासौज्ञोविद्वान् रणीनित्ययोगेद
निः श्रियारंहतिगच्छति तच्छीलः श्रीरंहिविष्णुस्तस्येवसतीपद्यामार्गो
यस्य अतएवसारः देहः सारउत्तमोदेहो यस्य सारदाईहायस्येति वा ह
रोयाधीशतयाशालन्तेइति क्षणाधीशालिनस्तेषां मानं रातीति सद्यः स्फु
रद्बुद्धीनां मानदातेत्यर्थः अतएवमतः पूजितः प्रभुः विजयतामिति शेषः २६
वीरेति श्रियाशालतेइति श्रीशाली विष्णुस्तस्मिन्सती प्र
ज्ञायस्य देशेदानेरतः भुजेराः द्विविंशत्यस्य महिरूवीविद्यतेः
स्य भूम्निमतुषः पर उत्तमोवीरः अतएवसंरसारणाधीः र
सायारणाः अश्वघासादिवत्पृष्ठीतसुरुषः समीचीनारसा
रणाधीर्यस्यः अद्यइदानीम् क्षणी उत्सववान् अहोभा
श्चर्यतया शोभते इति शेषः २७

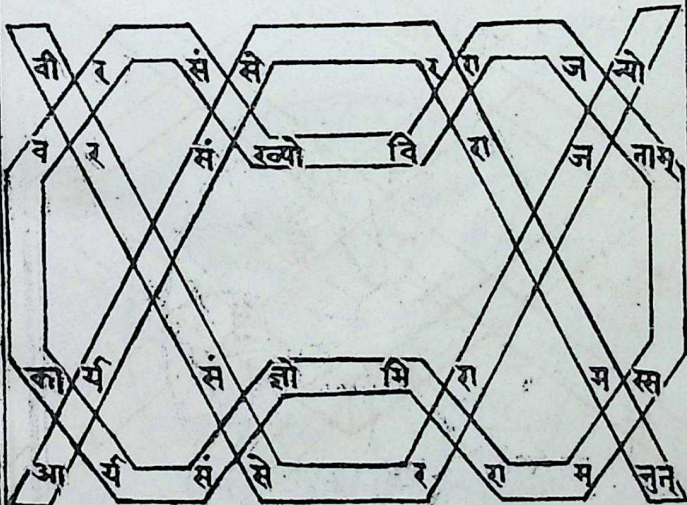
मुरजप्रस्तारवन्धः

१६८-सुरजवन्यः

१६६

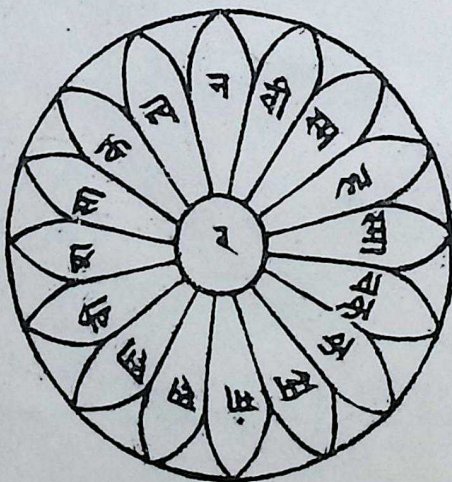
वीरसंसेरराजन्योवरसंख्योविराजताम् का
 र्यसंज्ञोभिरामस्स आर्यसंसेररामनुत् २८
 वीरसंसेरेति वरसंख्यंयस्यसधर्मेरायोद्वाइतिया
 वत् कर्तुयोग्येषु विषयेषु संज्ञा संवित् यस्यसः
 संपूर्वाज्जानातेरातश्चोपसर्ग इतिभावेअङ् अ
 भिरामः अतिसुन्दरः आर्याणां संसाहन्तारोग्ये
 सं पूर्वात्प्यते रातश्चो पसर्गइति कर्तरिकः तानी
 रयति कंपयति भीषयतीति आर्यसंसेरः सचा
 सौरामस्तनोतीति स्यष्टमितरत् २८

षोडशहलपद्मवन्धः

नरवीरस्मरहरस्मारचक्रकरस्मर मांर
हरहारवीरशरसारकरत्वर २५

नरवीरेति नरेषुवीर स्मरहरंस्मरतीति स्मरह
रस्मार चक्रकरस्मर चक्रपाणोर्ध्वायक पचा
द्यजन्तस्मरशब्देन षष्ठीतस्य रुचः रक्षांरातीति
रक्षार शराणां सारणम् ह्येषणम् सृधातोर्ण्य
न्ताद्घञ् तस्मिन्करत्वरायस्येति वीरवीरसंसे
रवर्मन् नामैकदेशस्यापि ग्रहणात् स्फुट
मन्यत् २९

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

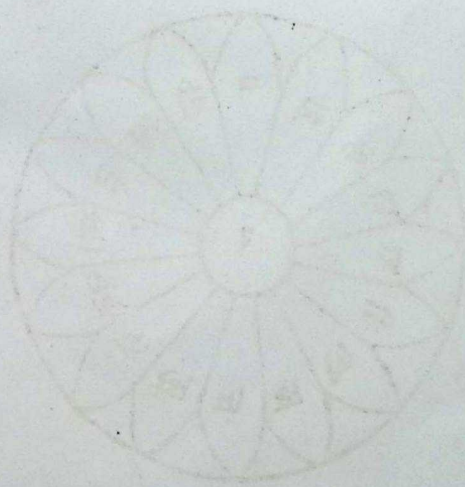
Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

३८ श्री

रासायणम् ।

श्रीमदाग्निवेश्यमुनिविरचितम् ।

पण्डित-पुस्तकावली

पण्डितवररामचन्द्रशर्मणा संशोधितम् ।

पण्डितदण्डपाणिशर्मणा मुद्रितम् ।

वैक्रमाब्दे १९५४ शालीवाहनशके १८१९

आषाढशुक्ल द्वितीयायां शुक्रवासरे

नेपालराजधान्याम्

इ.स. ४६३

१६६

आग्निवैश्वदेवमुनिविरचितं
श्रीरामायणम् ।

श्रीगणेशायनमः

श्रीशारदाचरणपद्मयुगं निधाय
चित्ते गणेशचरणौ प्रणयेन नत्वा ॥
रामायणीय मखिलं मुनिभिः प्रणीत
माद्यैरहं तदिह सारतरं प्रवक्ष्ये ॥ १ ॥

पूर्वं यो दितिजो नराद्भवपुषा सिंहेन संहारितः
सोऽयं विश्रवसः सुतोऽसुरसुतागर्भोद्भवो रावणः ॥
तेनातीव वराज्जगन्नयमिदं दुष्टेन सन्तापितं
जात स्तद्वधहेतवे दशरथाच्छीरामनामा हरिः ॥ २ ॥
आदौ तां पिशिताशनीं निहतवान् रामो वने ताटकां
विश्वामित्रमखस्य विप्लवकृता नक्तञ्चरा नर्दयन् ॥
यातो सौ मिथिलां हरस्य धनुषो ज्यारोपणाकर्षणे
सीता तत्र पणीकृतेति जनकेनाकर्ण्य तत्कौतुकात् ॥ ३ ॥

तत्रारोप्यधनुःक्षणेन सहसा ज्याया न्समाकर्षयत्
कुद्ध स्तेन हरस्य शिष्य इति स श्रीजामदग्न्याभिधः ॥

संदह्याऽग्निभुजप्रतापललितं तस्मै प्रसाद्याथ तम्
प्राप्तः स्वां नगरीं सभार्यभरतः पित्राविवाह्याऽथ ताम् ॥ ४

श्रीरामेण यदा स्वयं शिवधनुर्भङ्क्ता जिता जानकी
ह्यासीत्पञ्चदशाब्दिकेन वयसा षड्वार्षिकी मैथिली ॥

पश्चाद् द्वादशहायनानि वसतो यातान्ययोध्यापुरे
तात स्तस्य तदा महोद्यमपरः पट्टाभिषेके भवत् ॥ ५ ॥

सप्ताब्दाधिकविंशते रघुपते रष्टादशाब्दा प्रिया
कैकेयी च तदा वरद्वयभिदं राजानमस्मारयत् ॥

एकेना स्य वने चतुर्दशसमाः सौमित्रिसीतासमं
वासस्स्वीयतनूद्भवे थ भरते राज्यं द्वितीयेन वै ॥ ६ ॥

राज्यं त्यज्य पुराह्वनं प्रविशतां तेषाञ्जलप्राशनं
त्रैरात्रं समभूच्चतुर्थदिवसे जातं फलप्राशनम् ॥

सीतालक्ष्मणसेविताङ्घ्रियुगलेनोत्तीर्य गङ्गां नदीं
रामेणाहि च चित्रकूटशिखरे वासः कृतः पञ्चमे ॥ ७ ॥

भ्रातु स्तत्र पुन स्समागमभयात्त्यक्तान्तिकस्थानकं
कर्तुं सत्यवचः पितुः प्रमुदितो भार्यानुजाभ्यां समम् ॥

खड्गी पृष्ठनिवद्धतूणयुगलः कोदण्डहस्तोऽध्वगः
मानन्दो वनगोचरोक्षितवपुः श्रीरामचन्द्रो ययौ ॥ ८ ॥

घोराद् घोरतरं वनं सविचरं न्निघ्नन् विराधादिकान्
दुष्टान्स्वीयपराक्रमेण सहितः सीतानुजाभ्यां ततः ॥

प्राप्तः पञ्चवटीवनं सुरनदीगोदावरीतीरगान्
सर्वानाश्रममण्डलाश्रितमुनीन् रक्षंश्च तत्रावसत् ॥ ९ ॥

एवं द्वादशवार्षिकीयसमये जातेऽर्द्धवर्षोत्तरे
नासाकर्णनिकृन्तनं च विहितं क्रव्यादराजस्वसुः ॥

तस्याः पृष्ठगराक्षसांश्च बहुशो हत्वा खरादीन्रणे
चक्रे क्षेममशेषदण्डकवने क्रीडन्सुखेन स्थितः ॥ १० ॥

श्रुत्वा शूर्पणखामुखा त्प्रलपितं क्रुद्धस्त्रिकूटाधिपः
सातङ्गः किमिदं मनुष्यवपुषा रामेण घोरं कृतम् ॥

निश्चिन्तयन्मात्मरिपोः कृतप्रतिकृतं कर्तुं च हर्तुं प्रियाम्
मारीचेन समं रथेन सहता मायां श्रयित्वा ययौ ॥ ११ ॥

माघे शुक्लचतुर्दशीयदिवसे विन्दे मुहूर्ते तदा
मायावञ्चितवान्धवद्वयमृते शून्ये तदीयाश्रमे ॥

सीता न्तत्र विलोक्य तापसवपुः कृत्वा सुरूपां सतीम्
हत्वा विहललोचनां विलपतीं रक्षोन्तरिक्षं ययौ ॥ १२ ॥

मारीचं विनिहत्य मायिनमुभौ वीरावुपेतौ यदा
दृष्ट्वा शून्यतमाश्रमं प्रियतमाहीनं वृतं वायसैः ॥

आर्त्तमूर्छितचेतनो निपतितो भूमौ तदा लक्ष्मणे
नानीयाशु पयोभिषिच्य शनकै ररुथापितः साश्रुणा ॥ १३ ॥

विष्णुः कारणमानुषो मनुजजां चेष्टां वितन्व ज्ञनै
रज्ञातात्मविचित्रवीर्यधिषणो ज्ञानीच मूढो भृशम् ॥

भ्रात्रोपाहतचेतनः पुनरसौ तूणं कृपाणं धनुः
सज्जीकृत्य विनिर्गतः प्रियतमालोकाय बद्धोद्यमः ॥ १४ ॥

आत्मीयाश्रममण्डलोद्गततरुश्रेणीलतागुल्मका
नालोकयाथ यदा तदा प्रचलितौ दृष्टो जटायुःखगः ॥

सीतार्थं कृतकन्दलोदितवपुः कण्ठागतप्राणधृक्
सर्वं तेन निवेदितं प्रियतमाचोरस्य वृत्तं तयोः ॥ १५ ॥

भ्रातृभ्यां च ततो मृतस्य वयसो दाहः कृतो वह्निना
कृत्वा चान्तिककर्म तस्य सकलं नीतः सुरेन्द्रालयम् ॥

शोकावेशितमानसौ पितृसखे तातेति हा रोदितौ
तस्यादेशत आततायिपदवीं तौ भेजतु भ्रातरौ ॥ १६ ॥

जानक्या विरहाकुलस्य नितरां रामस्य नोद्दिश्यते
केनापीह किमप्यतः प्रकुपितो ब्रूते ऽनुजं लक्ष्मणम् ॥

जाया मे यदि जीवति क्वचिदियं विश्वं तदा जीवतात्
नोचे दीश्वरलोकपालसहितं भस्मीकरिष्ये ऽखिलम् ॥ १७ ॥

एवं सर्वभयावहानि वदतः श्रुत्वा वचांसि प्रभोः
सौमित्रिः सभयो भवत्प्रचलिता भूरुत्थितोम्भोनिधिः ॥

इत्यादीन्यरतिकराणि जगतो दृष्ट्वा स्वरिष्टान्यथो
विष्णोर्मायिवपुष्मतोङ्घ्रियुगलं भ्रातुः प्रणम्याब्रवीत् १८

मान्धाता सगरो भगीरथरघू ये चाम्बरीषादयो
 विश्वं तैः परिपालितं जनकवद्यावत्स्वकीयः पिता ॥
 तेषां त्वं कुलकीर्तिवर्द्धनकरः श्रीसूर्यवंशोद्भवो
 ह्येकस्याविनयेन हन्तु माखिलं श्रीराम नैवार्हसि ॥ १९ ॥
 पादोपास्तिविचक्षणस्य वचनैर्ब्रीडाविनम्राननो
 रामो लक्ष्मणलक्षणैर्नियमितो त्यन्तंप्रसन्नो भवत् ॥
 सखेहं परिरभ्य सस्मितमुखो दोर्दण्डयुग्मेन तं
 कृत्वा घ्राणममुष्य शीर्षशिखरे तौ जग्मतुः सत्वरम् ॥ २० ॥
 उच्चोच्चैर्गिरिमूर्ध्नि गह्वरगुहागुल्मेष्वरण्येषु तौ
 प्रारोहाद्यवरोहणादिविषमस्थानेष्वस्त्रिन्नावुभौ ॥
 पश्यन्तौ जनकाधिराजतनयां मार्गेकवन्धालये
 प्राप्तौ तद्भुजवीर्यवेगवशगौ रुण्डस्य तुण्डान्तिकम् ॥ २१ ॥
 दृष्ट्वा कृष्टवनस्थजीवनिचया न्नीत्वा प्रसन्तं मुखे
 खड्गाभ्यामतिदीर्घबाहुयुगलं छित्वाऽवनौ पातितम् ॥
 त्यक्त्वा तद्वपुः रात्मनः पुनरसौ संप्राप्तदिव्यंबपु
 र्गन्धर्वः प्रणिपत्य तौ च मुदितः सीतां दिशस्त्रययौ ॥ २२ ॥
 तेनोद्देशितवर्त्मना पुनरपि क्रान्त्वा त्रिदुर्गाचलान्
 मन्दं मन्दमुभौ तथैव ययतुर्ज्यारूढचापौ करे ॥
 प्राप्तौ दिव्यमहासरः शुचिजलं पम्पाभिधानं ततः
 स्नात्वा विश्रामितौ प्रणस्य च मुनीन् यातौ च तद्देशतः ॥ २३ ॥

कुर्वन्तौ विविधां परस्परमुभौ वार्तां स्तुवन्तौ सरो
भूयो घोरतरां करस्थितधनुर्ज्यां घोषयन्तौ पथि ॥

दूरस्थौ तत ऋष्यमूकशिखरे ये पञ्चशाखा मृगा
स्ते पारिप्लवलोचनाश्च ददृशुर्वीराधिवीरावुभौ ॥ २४ ॥

सुग्रीवस्य निदेशतः पवनजो वीरस्तयोरान्तिकं
चायातः शनकैर्गिरा मधुरया सप्रश्रयं पृष्टवान् ॥

ज्ञात्वा तत्कथितं तदीयमखिलं सम्यक्स्वरूपं पुन
र्व्यावृत्त्यैत्यकपीश्वरेण च समं चक्रे सखित्वं दृढम् ॥ २५ ॥

जानक्या निजभूषणानि शिखरे क्षिप्तानि शैलस्य ता
न्यादायांशुकसंवृतानि निपुणं गुप्तानि शाखामृगैः ॥

आदेशात्प्लवगाधिराजपुरतो मुक्तानि तेन स्वयं
श्रीरामस्य करे समर्प्य सखिना सौहार्दमादर्शितम् ॥ २६ ॥

तेषां दर्शनमात्रतो रघुपतिर्मोहाभिभूतो भृशं
सुग्रीवः सह वानरैरतिशयं दुःखाभितप्तो हृदि ॥

पश्चाच्चैर्वहुधा कृतोपकरणैरासीद्विमोहस्ततः
सर्वे वालिबधप्रतीतिजननीं तालालिमेवाययुः ॥ २७ ॥

रामः सुप्तभुजङ्गमाकृतितया दृष्ट्वा तु तालस्थितिं
सप्तानां हृदि चिन्त्यमर्मनिखिलं ज्ञात्वा च तेषां हि तत् ॥

सज्जीकृत्य धनुर्धनुर्द्धरवरः सन्धाय वाणं वली
लीलाकृष्टविमुक्तलोहवदनेनाताडयद्राघवः ॥ २८ ॥

भित्त्वा सौ तृणराजराजसरलश्रेणी स्ततः सायक
स्तन्मूलाश्रितशापदग्धभुजगं हत्वा त्वरेणागतः ॥

कृत्वा हंसवपुः स्वयं रघुपते स्तूणं प्रविष्ट स्तदा
स्वर्गस्थासुरपुष्पवृष्टिरपत च्छीरामशीर्षोपरि ॥ २९ ॥

श्रीरामेण वने करङ्कमतुलं तैर्दर्शितं दुन्दुभे
वामेनैव ततः करेण धनुषः कोट्यां समुच्छालितम् ॥

उड्डीयाम्बरतश्चिरेण पतितं भूमौ च दीर्घान्तरं
सोऽत्यानन्दभरैश्च वानरवरैस्तैरर्चितः सादरम् ॥ ३० ॥

सुग्रीवो थ वलं महद्रघुपते राश्रित्य तद्वालिनः
किष्किन्धां पुनरागतः परिचरैश्चास्फोट्य गाढं करौ

कृत्वा सिंहनिनादमात्मवदने नापूरयन्नम्बरं
त्वाहूयाग्रजमाततायिनमुभौ संरम्भतोऽप्युध्यताम् ॥ ३१ ॥

सादृश्याद्दुषोस्तयो रघुपते रासीद्वितर्कस्तदा
कोमित्रो ह्युभयोर्मम प्लवगयो मित्रस्य मित्रञ्चकिम् ॥

इत्येवं भृशमूहमानहृदये रामे च सूर्यात्मजो
पन्द्रस्याङ्गुरुहेण तेन बलिना विद्रावितः सङ्गरात् ॥ ३२ ॥

सोयं भ्रष्टपराक्रमो रघुपते रन्ते प्रणम्याग्रतः
स्तर्जन्या समुपालभन्नतिशयं श्वासाकुलो निश्श्वासन् ॥

शत्रो रागमशङ्क्यातिचकितः पश्यन्निवृत्त्याननं
हस्तस्पर्शनलालनादिवचनैराश्वासितः स्वामिना ॥ ३३ ॥

सादृश्या ऋवत स्तदैव नमया ते राति राधातितः
 सत्यं मे पुन रेव याहि तमिमं शत्रुं हानिष्ये ऽधुना ॥
 इत्याख्याय शिरोधरास्यविहिता चिह्नाय वल्लीवृता
 भूयो सौ प्रतिनिर्जगाम कलहं कर्तुञ्च वालेः पुरीम् ॥ ३४ ॥
 सुग्रीवं पुन रागतं परिसरे गर्जन्त माकर्ण्य तं
 रोषाल्लोहितलोचनोस्य च वधं निश्चित्य चित्ते ततः ॥
 शुद्धान्ता त्प्रहसन्हठा त्प्रचलित स्तद्भार्यया वारितो
 वाली कालवशंगतो ऽपशकुनं निर्धूयतत्रा ययौ ॥ ३५ ॥
 दृष्ट्वा न्योन्य मुपागतौ पुनरुभौ ज्येष्ठानुजौसंगरे
 रामो हृष्टतनुः करे धृतधनुः संस्थाय गुल्मान्तरे ॥
 कृत्याकृत्य मर्चित्य कारणवशा दैश्वर्य मेवा श्रितो
 बाणं प्राणहरं प्रयुज्य हृदये वालिं च तेना वधीत् ॥ ३६ ॥
 यत्रा सौ पतितः प्लवङ्गमपति र्वाणेन विद्धो हृदि
 श्रीरामश्च समागतो तिसदयं वीक्ष्यात्मनः कर्म तत् ॥
 संतप्तो ऽनुचितेन तेन सदयं हा युध्यमानो हतः
 सुग्रीवानुचरादिभिः प्लवगमै स्तैः शान्तिवतः सामुभिः ॥ ३७ ॥
 श्रीरामेक्षणधौतसर्वशमलो वाली विलीनो हरौ
 सुग्रीव स्तु सुमङ्गलादिभिरलं राज्याभिषेके ऽर्चितः ॥
 रामो लक्ष्मणसंयुतश्च चतुरोमासां स्ततो वार्षिका
 ञ्छुङ्गे मात्यवतो गिरेर्गमयितुं चक्रे निवाशस्थलम् ॥ ३८ ॥

पूर्वं राज्य भराभिषेकसमये जातान्तरायोद्धवं
 तस्यासी द्वनसेवनादिभिरलं सीतावियोगा च तत् ॥
 सीतार्थं मृततातमित्रवयसो ऽधर्मा द्वधो वालिनो
 ह्येवं दुःखमहर्निशं गणयता क्रान्त चतुर्मासिकम् ॥ ३९
 श्रीरामस्य निदेशतो द्रुततरं गत्वा ततो लक्ष्मण-
 किष्किन्धां धृतचापतोमरकरो भ्रूमङ्गमित्यादिशत् ॥
 यत्पादास्वुजसेवनादधिगतां सम्राट् श्रियं सेवसे
 सोरण्ये निवसं स्तवाग्रजरिपुः सुग्रीव किं विस्मृतः ॥ ४०
 तेनाख्यात मिदं हसन् हरिपति श्वाश्लिष्य रामानुजं
 शुद्धान्तस्स्थिततारया सह ततो योषिद्वर्णैरर्चितः ॥
 आरूढौ शिविकामुभौ हरिवरैरग्रे सरैः सत्वरम्
 यत्रास्ते जगदीश्वरो रघुपतिः सर्वे पि तत्राययुः ॥ ४१ ॥
 श्रीरामः कुशसंस्तराश्रिततनुः पर्यङ्कबद्धासनः
 स्वस्थोवल्कलचीरभृत् सुनयनो नीलोत्पलश्यामलः ॥
 आजानुस्थितदीर्घबाहुयुगलः सर्वश्रियालंकृतो
 विभ्रद्भुजटोत्तमांगशिखर- कैलाशनाथो यथा ॥ ४२ ॥
 दृष्ट्वा तं प्लवगेश्वरादय इमे ये केपि शाखामृगाः
 साकं लक्ष्मणवान्धवेन पतिता भूमौ च ते दण्डवत् ॥
 मूर्ध्ना तत्पुरतः कृताञ्जलिपुटा आदेशमाकाङ्क्षिणः
 सुग्रीवं परिरभ्य तेन च पुनः सर्वेप्युपावेशिताः ॥ ४३ ॥

पृष्ठान्योन्यमनामयादिकमुभौ चैकासने संस्थितौ
रामेणांगदमात्मनात्मनिकटे संस्थाप्य सम्मानितः ॥

इत्येवं सति सन्ति भूमिवलये ये केपि शाखामृगा
आहूता हरिचक्रवर्त्तिपुरतः सर्वेपि तत्राययुः ॥ ४४ ॥

श्वेता रक्तपिशंगनीलवपुषः कृष्णाः कियत्कर्बुराः
स्थूलाः स्थूलतरा गिरीन्द्रसदृशा मत्तेभराजोपमाः ॥

लांगूलातपवारणारुणमुखाः कालास्यपिंगेक्षणा
नानावर्णविचित्रवेगकपय स्तत्राययुः कोटयः ॥ ४५ ॥

लंकेशस्य कुलस्य मूलखनने सम्बद्धकच्छोत्कटा
आत्मीयोजितजीविताः परिवृढस्यार्थेपतंगाइव ॥

सर्वे युद्धविशारदाः कपिवरा आस्फोटयन्तो भुजा
नायाता दिननाथवंशतिलकस्यार्थे तु मुक्तौकसः ॥ ४६ ॥

संग्रामांगणभूमिषु प्रतिवलं हन्तुं समर्था भृशं
देवांशा हरयो हरांशसहिता आदेशतो ब्रह्मणः ॥

सर्वे सेवितुमागता अवनिगं रामाभिधानं हरिं
ह्येतेषां गणना नवद्वयमहापद्मावधिर्वर्णिता ॥ ४७ ॥

श्रीमन्तो बलबुद्धिविक्रमवतां श्रेष्ठा हिताः स्वामिनः
सुग्रीवस्य निदेशतो रघुपतेः कृत्वा प्रणामं ययुः ॥

केचिद्धानरपुंगवाः प्रतिदिशं सीताबलोकोत्सुका
मासैको विहितोवधिस्तदनुतेदण्ड्याः प्रमाणात्परम् ॥ ४८ ॥

ऋक्षेशो नलनीलमारुतिमुखास्तैरन्वितञ्चांगदं
कृत्वेशं दशकोटिवानरचमूर्याभ्यां दिशिप्रेषिता ॥

सीतालोकनतत्परैः सुनिपुणैर्मासावधिर्लघितः
प्राप्तास्ते हरयोमहेन्द्र मचलं तीरेम्बुराशेस्ततः ॥ ४९ ॥

त्यक्तुंजीवितमात्मनः कुशचये प्रायोपवेशं स्थिताः
सम्पातिर्विहगोत्तमस्त्वधिगततत्रैवतैर्वानरैः ॥

लंकेशोपवने तदा निवसती सीता हरीणाम्पुर
स्तेषां तेन निवेदिता च दशमे मार्गे दशभ्यांतिथौ ॥ ५० ॥

सन्ध्यायां हरिवासरे हरिसुतो हत्वान्तरायान्पथि
ह्यम्भोधेः शतयोजनान्तरपयश्चोल्लङ्घ्यलंकांगतः ॥

कृत्वा सूक्ष्ममदृश्यरूपमसुरैरालोक्य रात्रौपुरीं
पाश्चात्ये प्रहरे ददर्श हनुमान् तस्मिन्वनेजानकीम् ॥ ५१ ॥

कंकेलेस्तलमाश्रितां प्रलपतीं रामाभिधानम्मुहु
श्चार्योदारवचोऽमृतेन सुचिरं संसिच्यसुस्थीकृताम् ॥

उत्तीर्यान्तिकमागतश्च शिरसाकृत्वा प्रणामन्ततः
संवद्वाञ्जलिरब्रवीत्स हनुमानंवेति मातश्च ताम् ॥ ५२ ॥

श्रीरामांगुलिकं समर्प्य हनुमान् सीताशिरोभूषणं
चूडारत्नमथ प्रगृह्य पुनरप्याश्वास्य तांनिर्गतः ॥

भग्नं तेन वनंत्वनंगादिवसे त्यक्त्वाश्रितं सीतया
क्रव्यादाः शतशो बलेन भुजयो रक्षादयो घातिताः ॥ ५३ ॥

ब्रह्मास्त्रेण रणे पुरन्दरजिता वद्ध श्रु भूतादिने
पुच्छे तुच्छनियुक्तपावककणैः प्रज्वालय लंकापुरीम् ॥

पौलस्त्यं परिभूय भूय इति संप्राप्तो महेन्द्राचलं
राकायां कथितं समस्तचरितं तेषां हरीणांपुरः ॥ ५४ ॥

सिद्धार्था हरयो महेन्द्रगिरितो भूयोपि व्यावर्त्तिता
मार्गे पञ्चभिरागता मधुवनं षष्ठेयथा लोडितम् ॥

सप्तम्यां पवनात्मजो रघुपतेः सीताशिरोभूषणं
चूडारत्नमदान्निधाय हृदये रामः समोहोभवत् ॥ ५५ ॥

अष्टम्यां शिरसि स्थिते दिनपतौ चक्रे प्रयाणं ततो
ह्यासीदुत्तरफाल्गुनीभमतुलं रम्यं मुहूर्त्तं तदा ॥

श्रीरामो विजयीजयाय जयिनां श्रेष्ठो हरीणां महत्
स्कंधावारनिवेशनं जलनिधेस्तीरे न्यधा त्सप्तमे ॥ ५६ ॥

पौषस्याद्यदिनत्रयं जलनिधे स्तीरे निवेशस्थिति
स्त्वासीत्तत्र विभीषणो ऽथ शरणं प्राप्तश्चतुर्थीदिने ॥

लङ्कायामधिप स्तदैव विहितः शीर्षे ऽभिषिच्य स्वयं
पञ्चम्यां पयसास्पातं क्रमयितुं जातश्चमन्त्रोद्यमः ॥ ५७ ॥

श्रीरामश्च विभीषणो हरिचमूनाथादयो लक्ष्मण
स्तस्या राधनतत्परा जलनिधे र्वद्ध्वाञ्जलिं संस्थिताः ॥

चत्वारो दिवसा ययुर्निरशनाः क्रुद्धो ऽब्रवीद्राघवः
सौमित्रे धनुरानयस्व जलधिं वाणेन संशोषये ॥ ५८ ॥

तर्ह्येवाविरभूत्पतिः स सरितां सोपायन स्सप्रियो
रामं सामभिरानिनाय शनकैश्शान्तिं च संप्रश्रयः ॥

सेतूपायविधिं प्रदर्श्य हरिभिस्सोन्वीक्ष्यमाणश्चिरं
साश्चर्यं जलधिर्जगाम निलयम्प्राप्तप्रमोदोदयः ॥ ५९

सर्वेते हरयः स्वकीयशिरसा चानीयतान् पर्वतान्
शृंगाण्युद्धृतगंडशैलनिचया ब्रूत्वा क्षिपंस्तोयधौ ॥
एतैस्तैर्नलहस्त युक्तिनिहितैः सेतुं कृतं प्रस्तारै
रारब्धोदशमीदिनेऽथ दिवसेऽनंगस्य सिद्धिगतः ॥ ६० ॥

विस्तीर्णं दशयोजनान्यथ शतं दैर्घ्येण पाथोनिधौ
कृत्वासेतुमरिन्दमो हरिभटानुत्तार्य भूतादिने ॥
कृत्वा सैन्यनिवेशनं रघुपतिः शैले सुवेलेस्थितो
लंकाया हृदयं निरुध्य सह तै रामोयथैवान्तकः ॥ ६१ ॥

पूर्णायादिवसा त्रिभिश्च दिवसैर्यावद्वितीयादिनं
सर्वेतेकपयः पयोजलनिधे रुत्तीर्यपारंगताः ॥
गर्जन्तोनिनदैर्निशाचरपुरीप्राकारमाक्रम्य ते
कोष्ठाट्टालकगोपुरेषु शिखरेष्वारुह्य केचित्स्थिताः ॥ ६२

अष्टौ तत्रततस्तृतीयदिवसाद्यावद्दशम्यादिनं
लंकायाः परितः प्लवंगमवलैरासीन्निवेशस्थितिः ॥
प्रातौ तद्वलवीक्षकौ हरिदिने लंकाधिपप्रेरिता
वेकः सारणसंज्ञकस्त्वथशुको बद्धाबुभौ वानरैः ॥ ६३ ॥

द्वादश्यां गणनां विधाय सकलद्वारेषु शाखामृगा
आदिष्टास्सह सैन्यपै रघुपति द्वार्युत्तरे संस्थितः ॥

तत्राट्टालक आगतो दशमुखो दृष्ट स्स छत्रस्तदा
रामेणार्द्धशशांकसायकमुखेनाच्छिन्नछत्रीकृतः ॥ ६४ ॥

तस्यार्द्धागनिवेशिनी गुणवती मन्दोदरी साब्रवीत्
पश्याधीश चमूमिमां रघुपते र्यावत्प्रकाशो दृशाम् ॥

पश्याकाशमतथ्यताविरहितं साश्चर्यं मेतत्परं
येमज्जन्ति तरन्ति तेपि कपयः पृष्ठस्थितप्रस्तराः ॥ ६५ ॥

ये त्रस्यन्तिकरप्रचालनभया तैर्वेष्टितेयंपुरी
यद्भक्ष्यं पिशिताशिनां क्षयकरौ प्राप्तौ चतौ मानवौ ॥

यत्सीमानहिलंघिता सुरगणैः सालंघितावानरै
र्जातः कालविपर्ययस्तवरिपोरंतर्गतः सोदरः ॥ ६६ ॥

येनैकेनहताः खरादय इमे त्वद्वीर्यतस्तेधिका
स्तस्यापश्यत आगतः प्रियतमां हत्वा च दुर्गांतरम् ॥

सोयं सेतुविधिं विधाय जलधौ प्राप्तस्त्रिकूटाचलं
पश्यन् विंशतिलोचनैरपि भवानंधः कथं बल्लभ ॥ ६७ ॥

त्यक्त्वा शीर्षपरम्परां प्रभुतया छित्वा तपत्राणिते
रामेणाद्यपुलस्त्यवंशदहने कारुण्यमाविष्कृतम् ॥

एकस्तेऽवसरोस्ति संप्रतिरिपोः संधिविधातुं विभो
श्रीरामस्य समर्पय प्रियतमाञ्जीवं त्वमी राक्षसाः ॥ ६८ ॥

त्वं वेत्सि स्वयमेव नाथ सकलं बाव्होर्विलम्बालिनः
स श्रीरामनियुक्तमार्गणहतः प्राणैर्वियुक्तः क्षणात् ॥

तस्यै वास्य महात्मनः प्रियतमां हत्वाकुबुद्ध्या गतो
नूनन्ते विधिना कुलक्षयंकृते कृत्स्नमुत्पादिता ॥ ६९ ॥

वद्धौ यौ शुकसारणौ रघुपते रादेशतो वानरै
मुक्तौ स्वीयनिबन्धनात्पुनरपि प्राप्तौ समीपं तव ॥

तस्या वर्णयताम्प्लवंगमपतेरूर्जत्व विस्फूर्जितं
जृम्भायन्ति हरीश्वरास्तव पुरीग्रासार्थमास्यैर्मुहुः ॥ ७० ॥

मैन्दम्पश्य स उन्मुखो दशमुख त्वामीक्षते क्रुद्धदृक्
कुद्धोयं द्विविदोऽग्रसन्निवपुरी मास्यं विकास्यस्थितः ॥

नीलोयंसमरे प्रहस्तमवृणोद्धन्तुं हरीणां पुरः
सेतुर्येन विनिर्मितोजलनिधौ सोयं नलोद्दृश्यते ॥ ७१ ॥

एष त्वंगदूर्ध्वदृक् समवलस्तातस्ययोवालिनः
प्राकाराग्रमिवारुरुधुना चास्तेप्यवज्ञायनः ॥

ऋक्षेशोऽत्र महाभुजो निजचमूमध्यस्थितो राजते
वृद्धोयुद्धविशारदोऽथ बलवान् धीमानयज्ञाम्बवान् ॥ ७२ ॥

एकैकोऽप्रतिविक्रमो भुजबले नोद्धर्तुं मुर्वीक्षमः
का लंकातृणतूलपुञ्जनिचयेवास्ते हरीणां पुरः ॥

एतेवानरमर्कटा इति मतिर्माभूद्भवच्चेतसि
सर्वे देवपराक्रमा रघुपतेरादेशमाकांक्षिणः ॥ ७३ ॥

श्रीरामोत्र निरीक्ष्यतां हरिपतेरुत्संगशीर्षोक्षहा
यरतस्यांककृतौघ्रिपद्मयुगलस्त्वत्सोदरोक्तश्रुतिः ॥

आस्ते हेममृगस्य चर्मणिवपुः कृत्वेषु मालोकयन्
नेत्राग्रेण च लक्ष्मणाहतमसौ नाशाय वःशस्यते ॥ ७४

सोयं राक्षसधूमकेतुरुदितः पश्यान्धहृच्चक्षुषा
क्रव्यादीमपिराक्षसीं त्यजति नो रामः कुतो राक्षसान् ॥

तस्माच्छीघ्रतरं प्रयाहि सकलैः सार्द्धैस्वकैराक्षसै
ल्लंकेयं शरणागतस्य भवतो भ्रातुः प्रसादीकृता ॥ ७५ ॥

आदौ येन हता किशोरवयसा श्रीराक्षसी ताटका
मुक्ता तेवरजा ह्रिया तव परं विघ्राणकर्णा कृता ॥

कस्तस्याप्यनयं विधाय सुचिरं जीवेत रे राक्षसा
नूनन्दाशरथे शरैः क्षतशिरश्श्रेणी क्षितियास्यति ॥ ७६ ॥

एवं तद्वचनैः प्रहस्य दशभिर्वक्त्रैस्ततो रावणो
ह्याहूयात्मसमस्तराक्षसचमूनाथान् सुनिश्चित्य तैः ॥

युद्धार्थन्निदशीदिनात् त्रिभिरथो यावत्कुहूवासरं
सङ्ख्यान्तत्र विधाय राक्षसपतीन् स्थानेष्वथारोपयत् ॥ ७७

माघस्याद्यदिने गतो रघुपतेरादेशतश्चांगदो
दूतो राक्षसराजसंसदि तदा साक्षेपमाख्यातवान् ॥

धर्मद्वारपथा सवान्धवपशुः क्रव्यादराज ब्रज
श्रीरामेण विभीषणोत्र सुचिरं लंकाधिपः स्थापितः ॥ ७८

दृष्ट्वा कीर्त्तिविनाशनोद्यममहं तावद्विषत्सन्निधौ
 दातुं ते मतिमागतो विहितवान् यत्कर्म गर्ह्यं भवान् ॥
 तत्पीतं विषमात्मनो निधनदं हालाहलं दुर्मते
 लंकां त्वं त्यज जानकीं च यदि ते वाञ्छा चिरं जीविते ॥ ७९ ॥
 इत्यादीनि वचांसि कर्णकटुकान्याकर्ण्य लंकाधिपः
 क्रुद्धश्चांगदबन्धनाय बहुशो रक्षोगणानादिशत् ॥
 हत्वा बालिसुतो बलेन सकलानंघ्रिप्रहारेण तान्
 भित्त्वा राजशिरोगृहं गगनतो गर्जन्नुपेतः क्षणात् ॥ ८० ॥
 आहूयाथ निशाचरान् दशमुखो मायाविनं चाब्रवीत्
 सीतामर्तुशिरोनुजस्य च शिरः सीतापुरः प्रक्षिप ॥
 मायां तेन समाश्रितेन च कृतं शीर्षद्वयं जानकी
 दृष्ट्वा मोहमुपागता त्रिजटया भूयो विमोहीकृता ॥ ८१ ॥
 घस्रैः सप्तभिरष्टमीयदिवसे शुक्लद्वितीयादिनाद्
 रक्षोवानरसेनयोः समभवद्युद्धं ततः संकुलम् ॥
 वद्धौ दाशरथी पुरंदरजिता तौ नागपाशैर्निशि
 मायां श्रित्य विमोहितौ निपतितौ गाढं नवम्यां रणे ॥ ८२ ॥
 धात्रादेशत आगतोथ गरुडो रामेण चित्ते स्मृतो
 मुक्तौ सर्पनिबन्धनैः सपदि तत्स्पर्शाद्दशम्यादिने ॥
 आसीत्तत्रदिनद्वयं हरिदिने युद्धावहारस्ततो
 द्वादश्यां पवनात्मजेन निहतो धूम्राक्षरक्षोधिपः ॥ ८३ ॥

तेनैवाथ हतस्त्वनंगदिवसे चाकम्पनः संयुगे
 भूताया दिवसात्प्रहस्तमवधीन्नीलस्त्रिभिर्वासरैः ॥
 श्रीरामेण ततस्त्रिभिश्च दिवसै र्यावच्चतुर्थी दिनं
 बाणै र्वहिशिखोपमै र्दशमुखो विद्रावितः संगरात् ॥ ८४ ॥
 पञ्चम्यादिवसाच्चतुर्भिरनुजो यः कुम्भकर्णोवली
 लंकेशेनविबोधितः समभवद्युद्धावहारस्तदा ॥
 सोयं वानरभक्षकोरणभरे रामेण षड्भिर्दिनै
 र्वाणैः स्वैर्विनिपातितो ऽवयवश श्लिष्ट्वा वंपुःशीघ्रगैः ॥ ८५ ॥
 श्रुत्वा तस्य सहोदरस्य निधनं शोकादितो रावणः
 चक्रे पञ्चदशीदिने च विलपन् युद्धावहारन्तदा ॥
 मासे फाल्गुनिकस्य चाद्यदिवसा द्यावच्चतुर्थीदिनं
 विख्याता भुवने नरांतकमुखाः पञ्चैव ते घातिताः ॥ ८६ ॥
 पञ्चम्या दिवसात्रिभिश्च दिवसै रक्षोतिकायो हतो
 ह्यष्टम्यादिनपञ्चकेननिहतौ कुंभोनि कुंभोप्युभौ ॥
 विख्यातो मकराक्षराक्षसपतिः सोयं चतुर्भिर्दिनैः
 संग्रामेनिहतो वलीमुखवरैः कुर्वन् महाविक्रमम् ॥ ८७ ॥
 संतर्प्याग्निमथो नभश्चररथं संप्राप्य दिव्यं ततो
 रात्रौ शक्रजिता जितं पुनरथो कृष्णे द्वितीयादिने ॥
 औषध्यानयनै स्तृतीयदिवसा द्यावत्तिथिः सप्तमी
 श्रीरामो दिनपञ्चकं च कृतवान् युद्धावहारन्तदा ॥ ८८ ॥

अष्टम्यादिवसा ततस्तु दिवसैः षड्भिर्हृतश्चेन्द्रजित्
कुर्वन् युद्धमहोत्सवं च विचरन् सौमित्रिणा विक्रमात् ॥

गाढं शोकभरेण रुद्धहृदयो मोहं गतो रावणो
भूतायादिवसेरुरोदसुभृशं कृत्वा वहारन्तदा ॥८९॥

प्राप्तः पंचदशीदिने दशमुखो युद्धाय रक्षोधिपैः
सार्द्धं रोषसमन्वितो हरिचमूं निघ्नं स्तुतः संगरे ॥

चैत्रस्याद्यदिना च पंचभिरभूद्रक्षोधिपानां क्षयः
षष्ठीवासरतोऽष्टमीयुधि महापार्श्वदयो घातिताः ॥ ९० ॥

शक्त्या रावणमुक्तया च हृदये भिन्नोपतल्लक्ष्मणः
श्रीरामो नवमीदिने दशमुखं व्यद्रावयद्रोषतः ॥

द्रोणाद्रेर्हनुमान् विशल्यकरणीं दिव्यौषधीमानयत्
तस्याः स्पर्शनमात्रतः पुनरसौ जातो विशल्यस्तदा ॥ ९१ ॥

तत्राभूद्दशमी दिनस्य समये युद्धावहारस्तदा
रात्रौ युद्धमभूत्प्रविश्य नगरी शाखामृगैर्ज्वलिता ॥

स्वर्गान्मातलिरागतो हरिदिने रामाय नीत्वा रथं
द्वादश्यां रथमास्थितो दशमुखं हन्तुं ययौ राघवः ॥ ९२ ॥

द्वादश्या दिवसात्ततः प्रतिदिनं यावच्च भूतादिनं
चैत्रेष्टादशवासरे रणगतो रामोऽवधीद्रावणम् ॥

एवन्तेन समुद्धृतस्त्रिभुवनस्यांतः स्थितः कण्टकः
स्वर्गस्थामरहस्तमुक्तकुसुमैः श्रीराम आच्छादितः ॥ ९३ ॥

माघेमासि सितद्वितीयदिवसाच्चैत्रान्तभूतादिनं
 सप्ताशीतिदिनानि पंचदशभिर्हीनानि युद्धं विना ॥
 युद्धं वानररक्षसां समभवद्वाभ्यां समं सप्तभि
 र्वानस्पत्यदिने भवद्दशमुखादीनां च दाहक्रिया ॥ ९४ ॥
 वैशाखाद्यदिने ततो रणभुवो रामो ऽपसृत्य स्वयं
 साकं वानरपुंगवैः पुनरपि प्रायात्सुवेलाचलम् ॥
 वादित्रोत्सवगीतमंगलरवै स्तत्र द्वितीयादिने
 लंकायान्तु विभीषणस्य सुचिरं राज्याभिषेकोऽभवत् ॥ ९५ ॥
 सीता रामवियोगतो दशमुखस्थाने दशाहाधिकान्
 मासां स्तत्र चतुर्दशैव च महादुःखार्दिताच्चाऽवसत् ॥
 तस्याः शुद्धिरभूज्ज्वलच्छिखिशिखामध्ये तृतीयादिने
 देवेभ्यो वरलम्भनान्मृतहरीनाजीवयद्राघवः ॥ ९६ ॥
 रामः पुष्पकमाश्रितो निजपुरीं गन्तुं चतुर्थीदिने
 सीतालक्ष्मणसंयुतः कपिवरैर्व्योम्नोर्ध्वनिप्रस्थितः ॥
 निस्तीर्यैव वने चतुर्दशसमा वासं ततो दण्डकाद्
 भारद्वाजमुनीश्वराश्रमपदं प्राप्तः फणीनान्तिथौ ॥ ९७ ॥
 नन्दिग्रामनिवासिना च भरतेनासीत्समं संगमः
 षष्ठ्यां तेन च वन्दितः प्रमुदितो नाथोपि तं सस्वजे ॥
 सप्तम्यां च ततो महोत्सवपरैः पौरैरयोध्यापुरे
 श्रीरामः सह सीतया पुनरपि प्राप्तोधिपत्यैर्चितः ॥ ९८ ॥

राज्यप्राप्तिदिने समा रघुपतेरासन् द्वयेनाधिका
श्रुत्वारिंशदथो विदेहदुहितुस्त्रिंशत्रयेणाधिकाः ॥

तस्मादेवदिनादधारदुहिता भूमेर्नवम्यांतिथौ
गर्भम्भाद्रपदे रवेर्भगवतो वंशस्य विस्तारकम् ॥ ९९ ॥

गर्भाधानत एधमान उदरे मासे गते सप्तमे
चैत्रे द्वादशके दिने रघुपतेरादेशतो जानकीम् ॥

आरोप्याथ रथं स्वराजभवनाच्चीत्वा ततः सत्वरं
वाल्मीकीयतपोवनान्तरगतां तामत्यजल्लङ्घमणः ॥ १०० ॥

आनीता रुदती निवार्य मुनिना वाल्मीकिना स्वाश्रमं
चाषाढे नवमीदिने सुतयुगं सासूत वीरप्रसूः ॥

षट्षष्ट्या चसमं शतानि नव वै वर्षाणि तत्रावसत्
श्रीरामस्य पुरः समर्प्य तनयौ सीता प्रविष्टा महीम् ॥ १०१ ॥

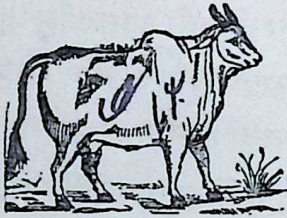
भूयो निर्गतसीतया विरहितो रामो महीं केवलां
वर्षाणामयुतं ततः समभुनक् चैकातपत्रेण वै ॥

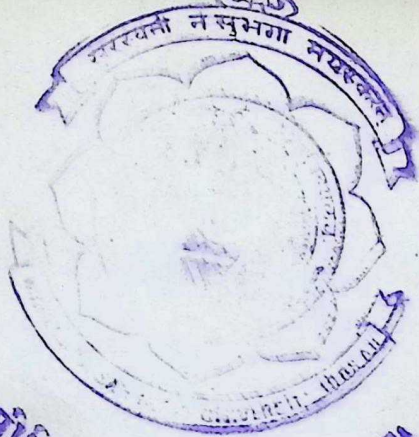
राज्यस्यास्पदमास्थितौ स्वतनयौ कृत्वा समं बान्धवैः
सार्द्धं स्वीयपुरप्रजाभिरमरस्थानं विमानैर्ययौ ॥ १०२ ॥

इत्येतच्चश्चरित्रं पठति रघुपते र्योनरो वा शृणोति
सारं रामायणस्य प्रतिदिनमृषिणा चाग्निवेशेन गीतम् ॥

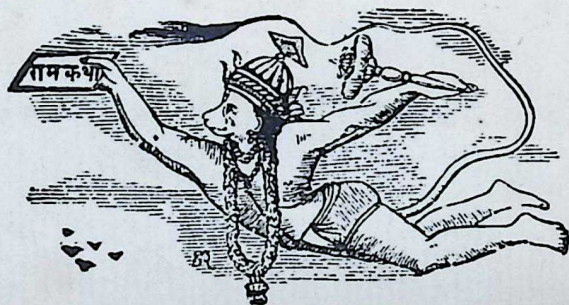
सोयं निर्धूतपापो जलधरपदमारुह्य यानेन याति
स्वर्गान्दिव्येन देवैरभिमुखमखिलैरागतैः स्तूयमानः ॥ १०३ ॥

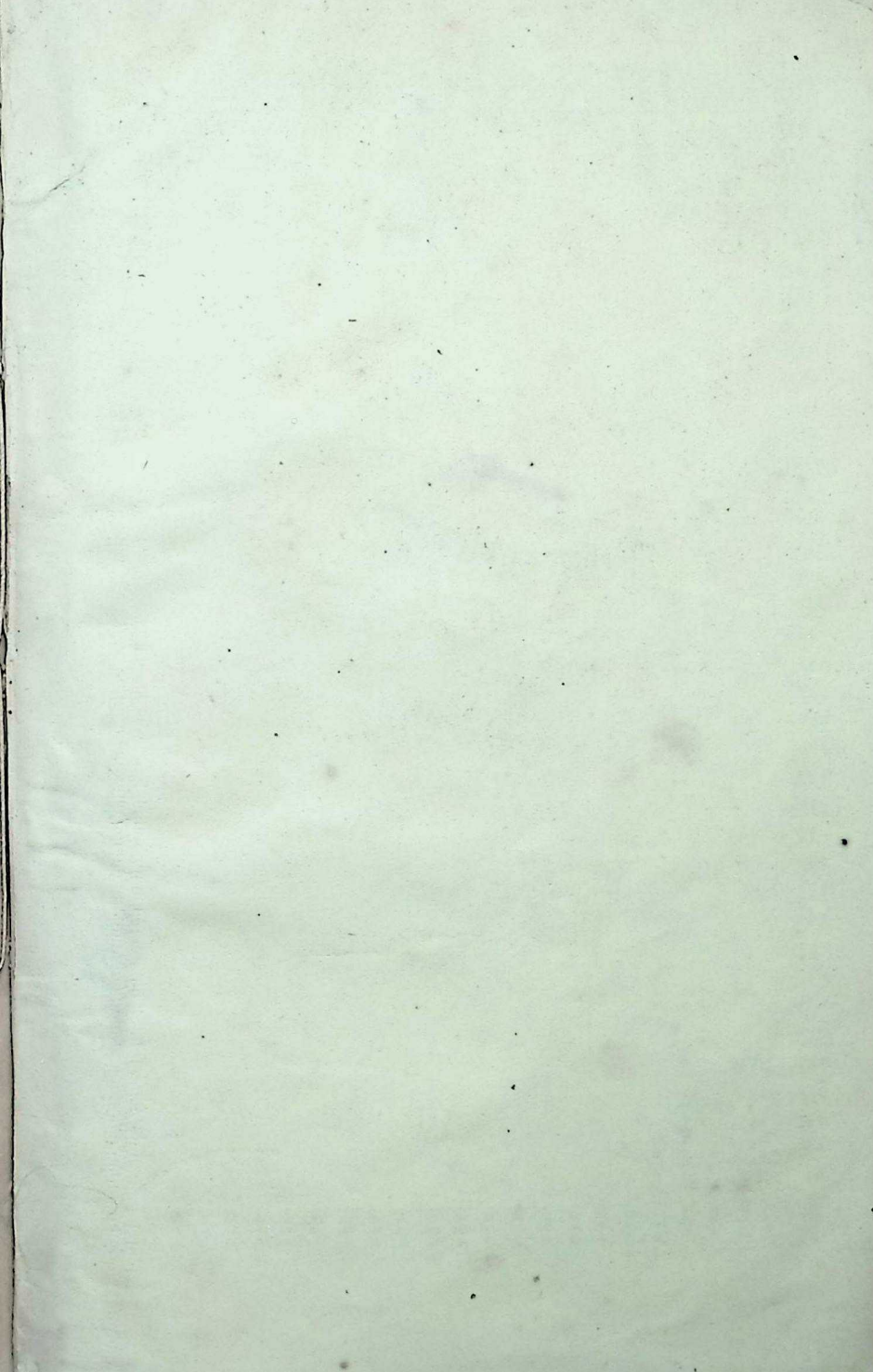
॥ इति श्रीमदग्नiveश्यमुनिविरचितं रामायणम् सम्पूर्णम् ॥
शुभम्

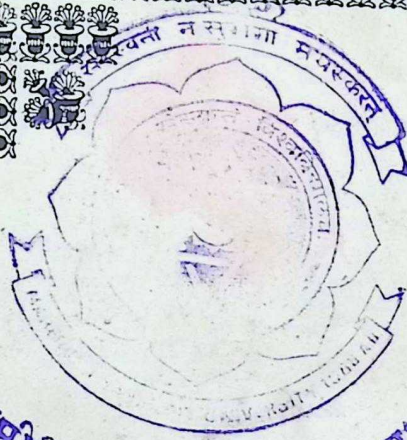

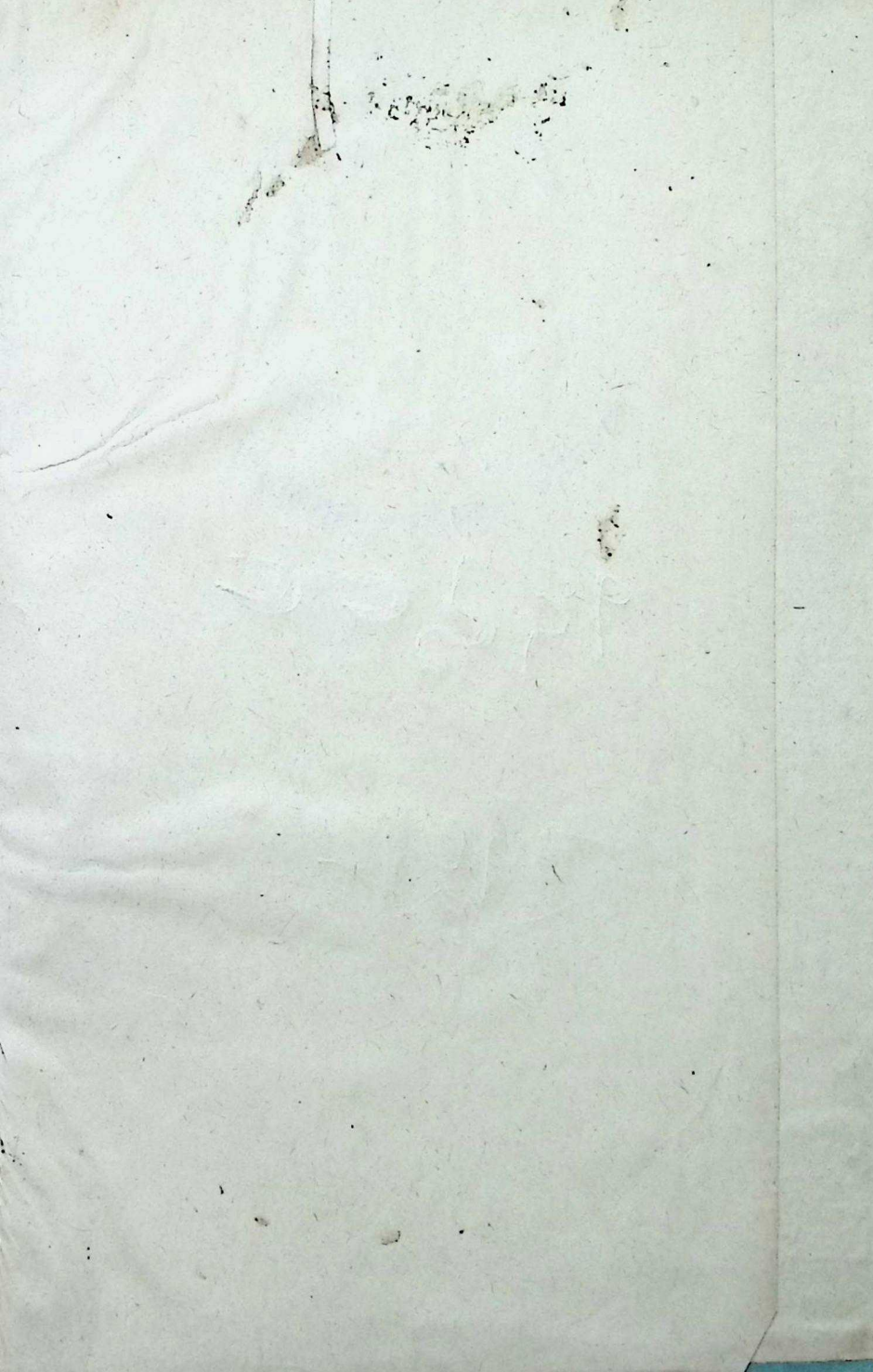
पार्लमोन्ट विद्यापीठ-पुस्तकालय

विद्यापीठ-पुस्तकालय

१६२८८

मू० १५११-

